

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Overheidsbemoeyenis na de dood

Edelenbos, J.; Voort, H. van der

Citation

Edelenbos, J., & Voort, H. van der. (1992). Overheidsbemoeyenis na de dood. *Bestuurskundige Berichten*, 7(4), 20-23. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233621>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233621>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ervaring zal langzaam duidelijk moeten worden wat wel en niet tot verhaal leidt. Voorlopig hebben de sociale diensten nog bergen werk te verzetten. **BB**

Met dank aan:

Dhr. W. van der Vlugt, manager facilitaire unit A, Gemeentelijke Sociale Dienst te Leiden.

Mw. M. Hoeksra, voorlichtster sociale dienst, Gemeentelijke Sociale Dienst te Leiden.

Overheidsbemoeienis na de dood

Jurian Edelenbos en Haiko van der Voort

Al direct vanaf de wieg word je geconfronteerd met de overheid en zelfs na de dood laat die overheid je niet met rust. Wellicht moet je de hemelse paden betreden zonder nier, hart of lever om andere mensen beneden te houden. Orgaandonaties verkeren nog steeds in de sociale en ethische nevel van de taboesfeer. Vandaar dat er een tekort bestaat aan orgaandonoren, wat mensenlevens kost. De overheid wil dan ook niet passief toekijken. Er ligt een wetsvoorstel in de Tweede Kamer, dat de huidige situatie wil veranderen.

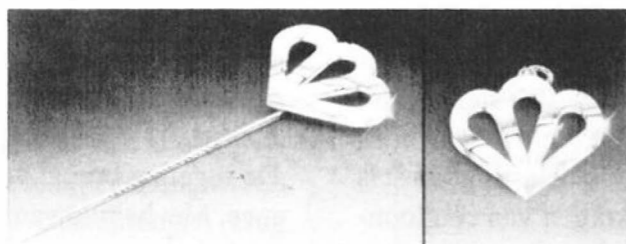
De vraag is: "Hoever kan de overheid, ethisch gezien, gaan met wetgeving over orgaandonaties?" Dit probleem is uitgebreid behandeld door mr. W. Kokkedee in zijn boek: "Het tekort aan postmortale orgaandonaties; oorzaken en oplossingen in juridisch perspectief". Hierover hebben we met hem de tongen uit de mond gediscussieerd. De nu volgende tekst zal gaan over orgaandonaties na de dood. Alles wat we hier zeggen is voor onze eigen rekening. Mensen met een zwak hart kunnen beter een paar bladzijden doorbladeren (niet te veel).

Momenteel worden orgaandonaties juridisch geregeld via een voorlopige regeling van de Postmortale Orgaandonatie in de Wet op de Lijkbezorging, zoals die in juli 1991 is gewijzigd. Deze wet stamt in haar oervorm uit 1869. Volgens de noodwet moet iemand die zijn organen na de dood ter beschikking wil stellen daar expliciet toestemming voor ge-

ven via een donorcodicil. Tien procent van de bevolking draagt zo'n codicil bij zich. Indien een overledene geen codicil draagt, worden de nabestaanden geconsulteerd. Zij dienen eerst toestemming te geven voordat organen voor donatie gebruikt kunnen worden.

Een alternatief hiervoor is het bezwaarsysteem. In de pure vorm houdt dit een "wie zwijgt stemt toe"-regeling in. Alleen diegenen die expliciet bezwaar maken tegen orgaandonatie komen hiervoor niet in aanmerking. Het grote voordeel van het bezwaarsysteem is dat er meer organen beschikbaar komen, omdat de drempel tot doneren aanzienlijk wordt verlaagd. Men hoeft namelijk geen codicil meer aan te vragen dan wel voortdurend bij zich te dragen.

Het nieuwe wetsvoorstel wil een gemengd toestemmings- en bezwaarsysteem à la België. Iedereen van 18 jaar of ouder moet bepa-

len of hij al dan niet zijn organen ter beschikking wil stellen. In de praktijk zal dit echter geen revolutionaire toename van het aantal orgaandonaties opleveren, omdat men aan het huidige systeem blijft hangen. Tevens is de politiek niet al te fanatiek in het doorvoeren van een nieuw wetsvoorstel op dit gebied.

Dhr. Kokkedee stelt in zijn boek nog een aantal extra opties voor. Ten eerste krijgt de 18-jarige nog een andere keuzemogelijkheid, namelijk het doorspelen van de keuze naar de toekomstige nabestaanden. Een niet-keuzemogelijkheid dus. Ten tweede voelt Kokkedee veel voor centrale registratie van alle persoonlijke voorkeuren. Dit laatste schept vooral duidelijkheid en snelheid voor betrokken medici en orgaanbehoefigen. Wat betreft het eerste voorstel kun je je afvragen of de dood van een mogelijk donor een zaak is voor de orgaanbehoefigen of de nabestaanden.

Een radicaler systeem lijkt logisch. Hier komt de ethiek om de hoek kijken. Het bezwaarsys-

teem wordt in vele landen toegepast in verschillende vormen. Centraal staat de afwijking van de belangen van drie groepen, namelijk de codicildragers, de nabestaanden en de donorbehoefigen. Naarmate men de belangen van de donorbehoefigen meer erkent, komt men tot een radicaler systeem. De emotioneel getinte belangen van de nabestaanden leiden tot minder radicale systemen.

Hetradicaalste systeem heeft Oostenrijk. Daar heeft de staat zeggenschap over het lichaam van een overledene en mag dus zonder toestemming van de nabestaanden overgaan tot orgaantransplantatie (Big Brother is cutting you). Dit gebeurt echter alleen als de overledene voorheen geen bezwaar heeft aangetekend. De bevolking aldaar staat voorgaande toe, wat te maken heeft met traditie en cultuur. De invoering van het systeem in 1982 was slechts een kleine stap na een oude achttiende eeuwse sectiebevoegdheid van de staat. De overheid had dus al het recht om te onderzoeken wat iemands doodsoorzaak is geweest.

Bij toepassing van het bezwaarsysteem is voorlichting belangrijk. Iedereen moet op de hoogte zijn van de mogelijkheden tot bezwaar, anders krijgen we weer ethische problemen. Overigens is voorlichting überhaupt belangrijk als je bedenkt dat 38% van de bevolking positief staat tegenover zijn eigen orgaandonatie en slechts 9% daadwerkelijk een codicil bij zich draagt.

Voor het gevoel de rechtvaardigste variant is het wederkerigheidsprincipe of het "voor wat hoort wat"-systeem. Hier komen alleen codicildragers in aanmerking voor organen van een ander. In Singapore wordt dit systeem gebruikt. Als je daar bezwaar aantekent tegen orgaandonatie, dan kom je in de zogenaamde "priority group" terecht, waardoor je praktisch niet in aanmerking komt voor een orgaantransplantatie. Het wederkerigheidsprincipe past niet zo goed in de Nederlandse medische praktijk, waarin artsen ongeacht alles zo veel mogelijk een patiënt willen helpen. Het principe berust naast medische ook op sociale criteria. Niet-donoren die, als het zover is, vooraan in de rij willen staan, worden hier aangepakt. Egoïsme wordt hier dus uitgebannen.

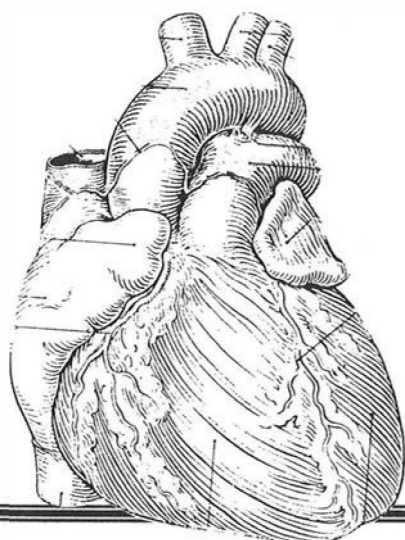
Het principe van wederkerigheid is gefundeerd op een expliciet onderscheid tussen donoren en niet-donoren wat betreft behandeling. Een argument hiertegen is dat dit zou uitnodigen tot verdere discriminatie van sociale groepen zoals drankorgels en kettingrokers. Bedenk hierbij dan wel dat men voor het

dragen van een codicil kan kiezen en dat daarnaast roken en drinken niet automatisch tot hart- en leverproblemen leiden.

Het wederkerigheidssysteem is een goed systeem, alleen is het wellicht te hard voor principiële niet-donoren, vooral te vinden in de religieuze kant van Nederland. Dit vormt geen problemen als die principiële niet-donoren consequent zijn en dus ook tegen ontvangen van andermans organen zijn. Anders vallen ze onder dezelfde hiervoor genoemde groep egoïsten.

We kunnen de orgaanbehoefte in vier groepen opsplitsen door middel van twee criteria, namelijk het al of niet dragen van een codicil en de noodzaak van transplantatie. Zo zou een orgaan het eerst moeten toekomen aan een codicildrager met acuut overlijdensgevaar. De tweede prioriteit zouden de acute gevallen zonder codicil kunnen krijgen.

In Nederland zal het wederkerigheidssysteem een droomkasteel blijven. Het idee van de lichamelijke integriteit zit ingebakken in de maatschappij. We willen te veel beschikken over ons eigen lichaam, ook al hebben we er na onze dood niets meer aan. De dood is nog steeds voor veel mensen een taboe. Voor hen is het gebruiken van iemands dood dan ook onaanvaardbaar. Radicale orgaandonatiesystemen passen niet in de Nederlandse cultuur. De wetgeving weerspiegelt de cultuur op dit gebied. **BB**

DONOR WORDEN DAT DOE JE VOOR ELKAAR

Alleen al in ons land kunnen, door een hoornvliestransplantatie, duizenden mensen weer goed zien. Velen hoeven door een niertransplantatie niet meer 3 x per week uren aan een kunstnier te liggen om hun bloed te spoelen.

Nu eens niet door financiële steun, maar door de meest daadwerkelijke hulp die er bestaat: de bereidheid, na het leven, organen en weefsels af te staan. Orgaandonor te worden. En leeftijdsgrenzen zijn er niet. Iedereen kan donor worden.

Want bedenk wel, ook u kunt in de omstandigheden komen te verkeren dat alleen een orgaantransplantatie nog uitkomst biedt.

Voor meer informatie: bel de informatielijn 06-821 21 66 van de Stichting Orgaan en Weefsel donorwerving.

- Geef hier uw toestemming dat u uw organen/weefsels beschikbaar stelt voor transplantatiedoeleinden, na uw overlijden.
- Zorg dat u deze met de hand geschreven verklaring altijd bij u draagt.
- Voorbeeld voor een handgeschreven tekst:
'Ik..... verklaar dat ik mijn organen/weefsels beschikbaar stel voor transplantatiedoeleinden na mijn overlijden.'

DONORCODICIL

Persoonlijke gegevens

Naam

Adres

Postcode/Woonplaats

Verklaring:
(handgeschreven tekst)

Datum Handtekening

De drager van dit codicil erkent deze wilsbeschikking in de verwachting dat deze, zo mogelijk, zal worden uitgevoerd. U weet niet hoe te handelen? Bel Eurotransplant 071-268008

Het is goed om familieleden en huisarts op de hoogte te brengen van dit donorcodicil.